

Spørgsmål til Esajas ved Dr. Paul Petersen

Herunder følger eksempler på spørgsmål og svar til oversættelsen og meningen af nogle af teksterne i Esajas' Bog.

Flere spørgsmål og svar vil blive lagt til i løbet af det første kvartal i 2021. For oversigtens skyld er de angivet i tekstrækkefølge. Hvis du søger efter svar på spørgsmål til en specifik tekst i Esajas' Bog, kan du i yderste venstre kolonne finde teksten. Hvis du mangler et svar, er du velkommen til at indsende specifikke spørgsmål til paul.petersen@adventist.dk.

Tekst	Spørgsmål	Svar
1,7	<p>Den danske oversættelse fra 1992 siger Sodoma i den sidste linje i vers 7. Men den norske fra 2011 siger " Det er øde som når fremmede har ødelagt."</p> <p>Hvorfor læser den danske "Sodoma", hvor næsten alle andre siger "fremmede"?</p>	<p>Ligesom oversættelsen fra 1931 følger den danske bibel her et forslag fra fodnoterne i de forskellige udgaver af den hebraiske bibel. Begrundelsen er, at det ord, som er oversat med "ødelæggelse" (<i>mapekah</i>) i Det Gamle Testamente altid ellers forbindes med ødelæggelsen af Sodoma. Det er derfor blevet foreslået, at teksten ændres, så det også er tilfældet her.</p> <p>Det er værd at understrege, at der ikke findes noget manuskript, hvor der skrives Sodoma. Det er lærd gætværk. I lyset af, at sammenligningen med Sodoma netop sker i vers 9 og 10, vælger de fleste oversættelser derfor at bevare den tekst, vi har i manuskripterne, og ligesom den norske sige: "som når fremmede har ødelagt."</p>
6,10	<p>Jeg har hørt nogen sige, at det fedt, der er omtalt i 6,10, er et symbol på synd?</p> <p>Er det sandt?</p>	<p>Det korte svar på spørgsmålet er et modificeret nej.</p> <p>Når det gælder ofringerne i helligdommen, repræsenterer fedtet ikke synd. Fedtet var helligt og kunne ikke brændes på alteret. "Alt fedt tilhører Herren," siges der (3 Mos 3,16). Dette ville aldrig kunne siges om synd.</p> <p>Det Gamle Testamente bruger primært to ord for "fedt". I forbindelse med ofringerne anvendes <i>kheleb</i> (som i 2 Mos 23,18); det kan også bruges i andre situationer. Et andet almindeligt ord for fedt er <i>shæmæn</i>, brugt om fedtet fra oliven (som i 2 Mos 27,20; 5 Mos 8,8; Es 25,6).</p> <p>Esajas 6,10 anvender ikke navneordet for "fedt", men udsagnsordet "fede op" (<i>shaman</i>) fra samme sproglige rod som fedtet fra oliven. Dette udsagnsord indgår her i en fast vending, "at gøre hjertet fedt", der har betydningen "gøre forståelsen vanskelig". Man skal huske, at i hebraisk perspektiv var hjertet et center for tanken. Udtrykket står i Es 6,10 parallelt med vendingen "høre, men intet fatte". Meningen er altså, at folkets forståelse af Guds Ord er sløv, hvilket fører til umoral, som når Jeremias omtaler de ugudelige rigmænd som "tykke og fede" (Jer 5,28).</p>

7,21-22	Hvad er der galt i, at folket må spise "tykmælk og honning"?	Profetien beskriver en tid, hvor assyrernes ødelæggelse af landet har ødelagt agerjorden og knust det handelssamfund og den overflod, Juda havde vænnet sig til. Med honning tænkes der på vildhonning, ikke på driftige biavlernes produkter, og tykmælk og honning er et udtryk for den føde, man kunne opnå i et hyrdesamfund, når man levede på minimumsniveau.		
8,1.3	Hvad hedder egentlig den søn, Esajas får i kapitel 8? Hvorfor siges der først <i>Le-Maher-Shalal Hash-Baz</i> , men derefter kun <i>Maher-Shalal Hash-Baz</i> ?	Hans navn er <i>Maher-Shalal Hash-Baz</i> , der betyder "hurtigt bytte, hastigt rov" og blev brugt profetisk for at beskrive, hvor kort en tid, der ville passere, før assyrerne overvandt Efraims og Syriens to riger. Forstavelsen <i>le</i> hører ikke til selve navnet, men er et forholdsord, der angiver tilhørsforhold eller relation, ligesom fx hensynets dativ i Latin. Det kunne typisk blive brugt på segl for at betegne ejerforhold, i overskriften til Salmerne for at betegne evt. forfatterskab eller tilegenelse (af eller til David). Den danske oversættelse af 1992 har her misforstået det eller i det mindst unødvendigt tilføjet denne forstavelse til navnet i 8,1. Se også i listen over steds- og personnavne i Esajas' Bog.		
8,20	Den tidligere oversættelse fra 1931 af 8,20 sagde her: "Til læren og til vidnesbyrdet!" Dette udtryk blev ofte brugt til at betegne dels loven/læren og dels det profetiske ord. Dette er stadig tilfældet i de fleste internationale bibeloversættelser. Men den nye oversættelse fra 1992 siger i stedet: "Til belæringen og til budskabet." Hvad skyldes det, og hvordan skal verset forklares?	Ordene De to ord, som er brugt her og i vers 16 er (a) <i>torah</i> , hvis betydning generelt er "instruktion, belæring, undervisning, åbenbaring", og som specifikt har betydningen "lov" og senere bliver et navn for de fem Mosebøger. (b) <i>te'udah</i> , der ud over Es 8,16 og 20 kun findes i GT i Ruth 4,7, hvor det betyder "vidnesbyrd, bekræftelse" og på dansk er oversat med "bevidnelse". Det er beslægtet med en lang række ord knyttet retssalen, edsaflæggelse m.m.	Nogle internationale oversættelser To the teaching and to the testimony! If they will not speak according to this word, it is because they have no dawn. <i>English Standard Version</i> To the law and to the testimony! If they do not speak according to this word, <i>it is</i> because there is no light in them. <i>New King James</i> Consult God's instruction and the testimony of warning. If anyone does not speak according to this word, they have no light of dawn. <i>New International Version</i> Men når de sier til dere: «Spør gjenferd og spådomsänder til råds, slike som hvisker og mumler! Skal ikke et folk spørre sine guder, spørre de døde til råds for de levende om lov og om vitnesbyrd?» Sannelig, for dem som sier slikt, går ikke solen opp mer! <i>Norsk autoriseret oversættelse fra 2011 af Es 8,19-20.</i>	Forklaringer <i>Udtrykket</i> Den enkleste måde at forstå dobbeltudtrykket på er, at det dækker dels Guds undervisning og belæring, som tidligere er blevet åbenbaret, bl.a. i loven, dels den bekræftelse, som profeten Esajas' profetiske virke og budskab gav til denne åbenbaring. <i>Sammenhængen</i> Esajas har i 8,5-15 profeteret om trængsel over Juda: assyrerne vil angribe. Vers 16: Sikkerheden findes i Guds åbenbaring og belæring, som bekræftet af profetens budskab. Vers 17-18: Under trængslen er det ventetid, hvor Gud skjuler sit ansigt. Profeten og hans familie vil være tegn på tilliden til, at Gud vil gribe ind. Vers 19-20: I denne periode søger folk enten (a) dødemanere og sandsigere, altså spiritualisme, eller (b) Israels sande "konge og Gud" (jf. vers 21), nemlig gennem "ordet/læren og vidnesbyrdet." Vers 21-22:

			<p><i>Bibelen 2020</i> er ikke en oversættelse i egentlig forstand, men en gendigtning, og den kan i denne som for så mange andre tekster ikke bruges til et egentligt studium.</p>	<p>For den, der ikke søger Gud, vil tiden og fremtiden betyde totalt mørke. Vers 8,23-9,6: Men Gud vil sende lys. Et barn vil blive født og herske som Messias, den retfærdige konge.</p>
	Alternativ oversættelse	Oversættelse af Esajas 8,19-22		
		<p>Og når de siger til dig: "Spørg dødemanerne og spiritisterne," som hvisker og mumler, bør et folk da ikke spørge sin Gud? Bør man spørge de døde til fordel for de levende? Nej, gå til Guds belæring og til det profetiske vidnesbyrd. Den, der ikke vil tale i overensstemmelse med dette budskab, vil ikke opleve nogen morgenrøde. Han skal vandre omkring i landet, plaget og sulten . . . Ser han mod det høje eller stirrer han ud over landet, er der nød og mørke, trængsels mørke, i mulmet er han stødt ud.</p>		
28,10	<p>DO 1992 siger her: "Han siger jo:</p> <ul style="list-style-type: none"> Savlasav savlasav, kavlakav kavlakav, lidt her og lidt der!" <p>Men næsten alle engelske oversættelser gengiver versets mening anderledes, fx "Forskrift efter forskrift, række efter række, lidt her og lidt der."</p> <p>Hvorfor er der denne forskel, og hvad er meningen?</p> <ul style="list-style-type: none"> Samtidig ser vi ofte, at fx Ellen White bruger denne tekst i forbindelse med principper for bibellæsning. Hvordan kan det være? 	<p>Der er blandt forskere stor usikkerhed omkring betydningen, selv om de fleste internationale oversættelser i dag er enige – og adskiller sig fra den danske. Heri er den første sætning – "Han siger jo" – en tilføjelse til den hebraiske tekst, og diskussionen drejer sig om meningen med det efterfølgende, der lyder som et vrøvlevers. Det er da også én af de muligheder, der ofte foreslås. Herunder følger nogle overvejelser over mulighederne:</p> <ol style="list-style-type: none"> "Savlasav osv." er vrøvleord, som små børn ville sige. Her kunne det så illustrere, hvad folkets ledere og lærere (jf. vers 7-9) er i stand til. De er jo fulde, og hvad de siger, giver lige så lidt mening som små børns vrøvlen. Som vrøvleord kan sætningen også forstås som ledernes hånlige gengivelse af Esajas' profetier. Det er den måde, hvorpå de danske oversættere forstår teksten i lyset af vers 9. Det ligger altså bag den forklarende tilføjelse i begyndelsen af vers 10: "Han (altså profeten Esajas) siger jo". <ol style="list-style-type: none"> Bemærk, at disse ledere i vers 14 og 22 netop kaldes "spottere". Ordene oversat til dansk med "savlasav" og "kavlakav" er sammensat af to bogstaver i det hebraiske alfabet, nemlig en ældre form af <i>tsade</i> og <i>qaf</i>. Disse to bogstaver følger umiddelbart efter hinanden i alfabetet og har været en del af en remse, som små børn brugte, når de lærte alfabetet. Stavelsen "la" er et forholdsord, og en tilsvarende remse på dansk kunne lyde: "a efter a, b efter b osv." De fleste forskere mener derfor, at teksten indeholder mere. Det er nemlig sådan, at de hebraiske bogstaver også har en selvstændig mening. Fx betyder det første bogstav i alfabetet, 'alæf, "okse", og det andet, <i>beth</i>, "hus". De to bogstaver, som er brugt i verset her, er nummer atten og nitten i det hebraiske alfabet. Det første af dem er <i>sav</i> eller <i>tsav</i>, en gammel form af <i>tsade</i>, der tænkeligt er brugt her, fordi det rimer med det efterfølgende bogstav. Dette bogstav kan læses og forstås som ordet <i>tsawa</i>, der betyder "lov, forskrift". Det næste bogstav brugt er <i>qaf</i> eller <i>qav</i>, og det har betydningen "linje, målesnor, række" og er faktisk brugt med denne mening i samme kapitel hos Esajas, nemlig i vers 17, oversat til dansk med "målesnor." 		

		<p>5. I lyset deraf kan det tænkes, at fjenderne håner Esajas' enkle forkyndelse af Guds bud (repræsenteret af <i>tsav/sav</i>) og den dom (repræsenteret af <i>qav</i>), som deres overtrædelser ifølge profeten vil føre med sig.</p> <p>6. Vers 11-13 er da Guds ironiske svar til de dårlige ledere. Ironien viser sig bl.a. ved, at Gud via assyrerne vil tale til folket i et sprog (vers 11), der er mere uforståeligt end børneremser! Ironisk er det også, fordi netop børneremsen som forkyndt af profeten ifølge vers 12 vil føre til deres undergang.</p> <p>7. Linjen "forskrift efter forskrift, linje efter linje" er i engelsk sprogbrug kommet til at stå som et fast og letanvendeligt udtryk også i andre sammenhænge, der går langt ud over, hvad profeten Esajas havde i tanke. Det bruges ofte som en rettesnor for bibelfortolkning. Det sker også hos Ellen White, men må ikke opfattes som en fortolkning af, hvad Esajas oprindeligt mente. Hun brugte simpelthen en vending fra Bibelen, som var blevet en del af hendes sprog. EGW anvendte da heller ikke vendingen kun i forbindelse med bibeltolkning, men også i tilknytning til fx mission og evangelisme (AA 206; Ev 201), børneopdragelse (AH 232, CG 81) og sundhedsarbejde (2SM 280).</p>
<p>55,2 og 58,14</p>	<p>Nogle engelske oversættelser bruger det samme ord, hvor DO 1992 siger "svælge i fede retter" i 55,2, men "glæde sig over lykken hos Herren" i 58,14.</p> <p>Hvad er grunden?</p>	<p>Det samme hebraiske udsagnsord eller verbum bruges i Es 55,2 og 58,14, selv om de danske oversættelser på grund af sammenhængen vælger forskellige danske vendinger.</p> <p>Verbet er '<i>anag</i>, og de to vers bruger samme bøjning, i en såkaldt <i>hitpaal</i> form. Betydningen er at "glæde sig over" eller "nyde."</p> <p>Hvis man derfor på dansk vil bruge det samme ord i de to tekster, vil det se sådan ud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Glæde sig over/nyde fede retter" (55,2) • "Glæde sig over/nyde Herren" (58,14), hvor den danske oversættelse så tilføjer "lykken hos". <p>Den danske oversættelse er altså ikke forkert med sit "svælge i fede retter" og "glæde sig over lykken hos Herren". Den tilpasser sig sammenhængen.</p>